

APLIKÁCIA UNIVERZÁLNEJ JURISDIKCIE PRI STÍHANÍ VOJNOVÝCH ZLOČINOV A ZLOČINOV PROTI ĽUDSKOSTI V SÝRII A MOŽNOSŤ JEJ UPLATNENIA NA SLOVENSKU

APPLICATION OF UNIVERSAL JURISDICTION IN PROSECUTING WAR CRIMES AND CRIMES AGAINST HUMANITY IN SYRIA AND THE POSSIBILITY OF ITS IMPLEMENTATION IN SLOVAKIA

Sylvia Tiryaki¹ - Lukáš Mareček²

<https://doi.org/10.33542/SIC2025-1-13>

ABSTRAKT

Tento článok analyzuje využitie univerzálnej jurisdikcie pri stíhaní vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti, ktoré boli spáchané počas sýrskej občianskej vojny. Skúma vývoj tohto princípu od Norimberských procesov až po jeho súčasné uplatňovanie, so zameraním na prípady riešené na európskych a severoamerických súdoch. Hlavný argument je dvojitý. Po prvé, uplatňovanie univerzálnej jurisdikcie vo všeobecnosti posilňuje medzinárodné právne mechanizmy a podporuje ochranu ľudských práv na globálnej úrovni, čo významne prispieva k dosahovaniu spravodlivosti pre obeť. Po druhé, tento článok zdôrazňuje dôležitosť univerzálnej jurisdikcie špecificky v kontexte sýrskeho konfliktu ako prostriedku na prekonanie právnych obmedzení v prípadoch, kde je spravodlivosť inak nedosiahnuteľná prostredníctvom vnútroštátneho súdneho systému. Zároveň zdôrazňuje jej význam pri riešení právnych medzier a zabezpečení zodpovednosti aj pre najvyššie postavených činiteľov. Nakoniec skúma možnosť uplatnenia univerzálnej jurisdikcie podľa slovenského práva pri stíhaní medzinárodných zločinov.³⁴

ABSTRACT

This article analyses the use of universal jurisdiction in prosecuting war crimes and crimes against humanity committed during the Syrian civil war. It examines the principle's evolution from the Nuremberg Trials to its current application, focusing on cases in European and North American courts. The central argument is twofold. First, the application of universal jurisdiction in general strengthens international legal mechanisms and promotes the protection of human rights globally, which significantly contributes to achieving justice for victims. Secondly, this article highlights the importance of universal jurisdiction specifically in the context of the Syrian conflict as means to overcome legal limitations in cases where justice is

¹ JUDr., PhD., Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií (BISLA), Slovenská republika Bratislava International School of Liberal Arts (BISLA), Slovak Republic.

² JUDr., PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Slovenská republika Comenius University Bratislava, Faculty of Law, Slovak Republic.

³ Niektoré zo záverov nadväzujú na zistenia projektu *Future of Syria*, vedeného spoluautorkou v rámci konzorcia zloženého z European Institute of the Mediterranean (IEMed), Global Political Trends Center (GPoT Center) a EuroMeSCo (Euro-Mediterranean Study Commission) a ukončeného v roku 2017. Výstupy sú dostupné na internete: <https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2017/09/201704-EuroMeSCo-Joint-Policy-Study-7.pdf>.

⁴ Spracované v rámci riešenia projektu APVV-23-0509 Paradigmatická zmena v chápaní vojny a ozbrojených konfliktov z teologicko-historickej a právnej perspektívy na Univerzite Komenského v Bratislave (2024-2028).

otherwise unattainable through the domestic judiciary system. It emphasizes its importance in the Syrian context to address legal gaps and hold high-ranking officials accountable. Finally, it explores the potential application of universal jurisdiction under Slovak law for prosecuting international crimes.

I. ÚVOD

Spúšťacím mechanizmom počiatku občianskej vojny v Sýrii v roku 2011 bolo hrubé porušenie ľudských práv sýrskym režimom. Dňa 6. marca 2011 v meste Dara'a na juhu Sýrie zatkli približne pätnásť tínedžerov za to, že pomalovali steny školy protivládnyimi grafitmi. Následný brutálny spôsob vypočúvania zatknutých mladistvých vládnyim režimom vyústil do masových demonštrácií, ktoré sa rýchlo rozšírili po celom území Sýrie. Demonštrujúci Sýrčania požadovali okrem prepustenia tínedžerov aj rešpektovanie demokracie, slobody slova, politických slobôd a skoncovanie s korupciou.⁵ Odvtedy uplynulo vyše 15 rokov a porušovanie ľudských práv v Sýrii aj naďalej vyzerá byť kontinuálne a symptomatické. Vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti, definované v Rímskom štatúte Medzinárodného trestného súdu, vrátane sexuálneho násillia, nábora detských vojakov, používania živých štítov, chemických zbraní či mučenia politických oponentov sa stali bežnou súčasťou vedenia občianskej vojny.⁶

Tento článok poukazuje na implikácie princípu univerzálnej jurisdikcie aplikovaného v nedávnych súdnych procesoch v európskych krajinách, zameraných na nastolenie spravodlivosti vo veci vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti spáchaných počas konfliktu v Sýrii. Analyzuje ich právne základy a širší dopad na medzinárodné právo a ochranu ľudských práv. Zaoberá sa taktiež ich nedostatkami, ako aj limitmi právomocí európskych súdov v prípadoch, kde geografická, jazyková a kultúrna vzdialenosť môže negatívne ovplyvniť plynulosť a konečný výsledok súdnych procesov.

Tieto procesy demonštrujú, že univerzálna jurisdikcia je efektívnym nástrojom medzinárodnej spravodlivosti a tam, kde zlyhajú domáce a medzinárodné mechanizmy, je reálne aj použiteľná. Oživenie princípu univerzálnej jurisdikcie v nedávnej praxi, najmä európskeho vnútroštátneho súdnictva, zdôrazňuje meniacu sa úlohu vnútroštátnych súdov pri presadzovaní noriem medzinárodného trestného práva, a teda aj na určitý trend v jeho vývoji. Odkaz, že vážne porušenie ľudských práv bude skutočne potrestané, bez ohľadu na to, kde sa tí, ktorí ho spôsobili nachádzajú, alebo ako dlho to bude trvať, môže tiež do určitej miery pôsobiť ako odstrašujúci a preventívny prostriedok.

V článku tiež poukazujeme na implementovanie univerzálnej jurisdikcie v právnom poriadku Slovenskej republiky, ktorej reálne uplatňovanie dosiaľ spočíva. Jej aktivovaním sa môže aj Slovensko zaradiť do frontovej línie presadzovania trestnej spravodlivosti a predchádzania beztrestnosti za spáchané zločiny podľa medzinárodného práva, spáchaných či už v kontexte Sýrie, Ukrajiny alebo inde.

Uplatnenie univerzálnej jurisdikcie vnútroštátnymi súdmi nie je možné bez vzájomnej spolupráce medzi štátmi, medzinárodnými organizáciami, a občianskou spoločnosťou, pri zhromažďovaní dôkazov a celkovo pri vyšetrovaní zločinov. Z uvedeného dôvodu je dôležité zjednotiť jazyk súdnych siení s jazykom diplomacie, čo vo svetle postoja Európskej únie k politickému vývoju v regióne Blízkeho východu môže niekedy predstavovať problém.

⁵ AKGÜN, M., TIRYAKI, S. eds. *Future of Syria* [online]. European Institute of the Mediterranean, 2017, s. 9. Dostupné na: <https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2017/09/201704-EuroMeSCo-Joint-Policy-Study-7.pdf>.

⁶ KALECK, W., KROKER, P. Syrian Torture Investigations in Germany and Beyond: Breathing New Life into Universal Jurisdiction in Europe? *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2018, roč. 16, č. 1, s. 166 [cit. 24.09.2024]. DOI: 10.1093/jicj/mqy014.

II. METODOLÓGIA

Tento článok využíva kvalitatívny prístup k analýze univerzálnej jurisdikcie pri stíhaní vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti, so zameraním na precedensy zo súdov v Európe a Severnej Amerike, ktoré sa zaoberali zločinnými spáchanými počas sýrskeho občianskeho konfliktu. Príspevok spracúva dosiaľ známe poznatky a integruje ich o nové súvislosti na základe udalostí, ktoré sa odohrali v decembri 2024. Štúdia vychádza z rozsiahlej analýzy primárnych právnych dokumentov, ako sú rozsudky, medzinárodné zmluvy, vnútroštátne legislatívne akty a oficiálne správy medzinárodných organizácií. Sekundárne zdroje zahŕňajú akademické články, odborné monografie, správy ľudskoprávných organizácií a novinové články. Pre pochopenie vývoja princípu univerzálnej jurisdikcie bol uplatnený historicko-právny prístup, ktorý zahŕňa preskúmanie jej vývoja od Norimberských procesov až po súčasnosť. Osobitná pozornosť bola taktiež venovaná analýze právnych prekážok, ktoré môžu brániť efektívnemu uplatňovaniu univerzálnej jurisdikcie. Táto časť metodológie skúma, ako môžu existujúce právne obmedzenia ovplyvniť dosiahnutie spravodlivosti pre obeť. Na záver bola vykonaná analýza slovenského právneho rámca v oblasti univerzálnej jurisdikcie, a to prostredníctvom skúmania príslušných ustanovení trestného práva a medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Výsledky tejto štúdie poskytujú komplexný pohľad na efektivitu univerzálnej jurisdikcie v medzinárodnom kontexte a hodnotia jej potenciál na zabezpečenie spravodlivosti pre obeť vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti

III. PRINCÍP UNIVERZÁLNEJ JURISDIKIE

1. Definícia a historický kontext

Všeobecne platí princíp teritoriálnej alebo personálnej jurisdikcie, teda že trestné činy spáchané na území jednotlivých štátov ich občanmi, alebo proti ich občanom, podliehajú vnútroštátnej jurisdikcii. Toto právo je vyjadrením štátnej nezávislosti a zvrchovanosti a okrem iného je ukotvené aj v Charte Organizácie Spojených národov,⁷ Dohovore Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu⁸ a Pravidlách obyčajového medzinárodného humanitárneho práva, špecificky v súvislosti s vojnovými zločinnými.⁹ Existujú však prípady, keď územné alebo vnútroštátne spojenie so zločinom, páchatelom alebo obeťou nie je potrebné a je možné aplikovať princíp univerzálnej jurisdikcie.

Princíp univerzálnej jurisdikcie nie je nový a v určitých formách existuje už stáročia. Prinajmenšom implicitne bol uznaný v mnohých medzinárodných zmluvách prijatých po skončení druhej svetovej vojny, najmä tých, ktoré sa týkajú vojnových zločinov¹⁰ a bol základom právneho zdôvodnenia Norimberského procesu po druhej svetovej vojne, ako aj izraelského procesu s Adolfom Eichmannom v roku 1961.¹¹ V deväťdesiatych rokoch 20. storočia priekopníkmi v oblasti aplikovania alternatívnych teórií pri súdení vojnových zločincov boli Rakúsko, Belgicko, Dánsko, Nemecko, Francúzsko a Švajčiarsko, ktoré súdili

⁷ 30/1947 Zb. - Vyhláška o charte Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. *SlovLex* [online], 1947, art. 2 (7) [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1947/30/>.

⁸ 621/2003 Z.z. - Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Dohovoru Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu. *SlovLex* [online], 2003, art. 15 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/621/>.

⁹ INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. Rule 158. Prosecution of War Crimes. *International Humanitarian Law Databases* [online], r. 158 [cit. 14.09.2024]. Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule158>.

¹⁰ vid' napríklad Ženevský dohovor z 1949.

65/1954 Zb. - Vyhláška o Ženevských dohovorech zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny. *SlovLex* [online], 1954 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1954/65/19541231>.

¹¹ MALANCZUK, P. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. London New York: Routledge, 1997, s. 112–117.

niekoľko podozrivých z porušenia Ženevských dohovorov.¹² Na prelome 21. storočia však zmeny a doplnenia zákonov o univerzálnej jurisdikcii v niekoľkých európskych krajinách viedli do značnej miery k jej poklesu. Neskôr, a to predovšetkým od roku 2020 v súvislosti so stíhaním vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti spáchaných v Sýrii, aplikovanie univerzálnej jurisdikcie v postupne pribúdajúcich súdnych procesoch v Európe začalo opäť narastať.¹³ Kým v rokoch 1988 až 1997 na základe univerzálnej jurisdikcie boli rozsudky vynesené len vo ôsmich prípadoch, v rokoch 1998 až 2007 sa ich počet zvýšil na osemnásť a v období od roku 2008 do 2017 bol konečný verdikt vynesený v 34 kauzách.¹⁴ Súdne procesy na princípe univerzálnej jurisdikcie, ktoré sa konajú v súčasnosti, sa dajú počítať na stovky.¹⁵ Podľa minuloročnej správy vydanéj Universal Jurisdiction Annual Review len za rok 2023 sa vyšetrovanie začalo v 36 nových prípadoch.¹⁶

Univerzálna jurisdikcia dáva štátu oprávnenie trestať určité zločiny, ktoré ohrozujú samotné základy medzinárodného spoločenstva ako celku bez ohľadu na miesto kde boli spáchané, štátnu príslušnosť páchateľa alebo špecifického záujmu konkrétneho štátu. Ide o také závažné činy, že ich spáchanie je považované za porušenie *ius cogens*, sú samy osebe univerzálne a tí, ktorí ich spáchali, sú považovaní za *hostes humanis generis*. Vnútroštátne súdy tak majú jurisdikciu nad najzávažnejšími trestnými činmi, ktoré rozsahom svojich následkov ovplyvňujú spoločnosť globálne. Univerzálna jurisdikcia okrem iného supluje spravodlivosť tam, kde existuje medzera v medzinárodnej zodpovednosti za vážne zločiny podľa medzinárodného práva a je nevyhnutným nástrojom na zabezpečenie práva jednotlivca na prístup k spravodlivosti.

Avšak aplikácia univerzálnej jurisdikcie nie je bezproblémová. Ako poznamenala sudkyňa Christine van den Wyngaert v jej stanovisku k rozsudku vo veci Arrest Warrant,¹⁷ v medzinárodnom zmluvnom ani obyčajovom práve neexistuje jednotná oficiálne akceptovaná

¹² BLACK, S. Universal Jurisdiction and Syria: A Treaty Based Expansion of Universal Jurisdiction as a Solution to Impunity. *International Trade and Business Law Review* [online]. 2018, roč. 21, s. 191–192 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/itbla21&i=181>.

¹³ AHDAB, D. The Rebirth of Universal Jurisdiction: How the Syrian Conflict Has Led to the Expansion of the Use of Universal Jurisdiction. *Columbia Journal of Transnational Law* [online]. 2023, roč. The Bulletin 61, s. 85 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.jtl.columbia.edu/bulletin-notes/the-rebirth-of-universal-jurisdiction-how-the-syrian-conflict-has-led-to-the-expansion-of-the-use-of-universal-jurisdiction>.

¹⁴ LANGER, M., EASON, M. The Quiet Expansion of Universal Jurisdiction. *European Journal of International Law* [online]. 2019, roč. 30, č. 3, s. 788 [cit. 15.08.2024]. DOI: 10.1093/ejil/chz050.

¹⁵ MCGONIGLE LEYH, B. Using Strategic Litigation and Universal Jurisdiction to Advance Accountability for Serious International Crimes. *International Journal of Transitional Justice* [online]. 2022, roč. 16, č. 3, s. 367 [cit. 13.08.2024]. DOI: 10.1093/ijtj/ijac020.

¹⁶ THE INTERNATIONAL FEDERATION FOR HUMAN RIGHTS. UJAR 2024: An Uneven Expansion of Universal Jurisdiction. *International Federation for Human Rights* [online], 2024 [cit. 15.08.2024]. Dostupné na: <https://www.fidh.org/en/issues/international-justice/universal-jurisdiction/ujar-2024-an-uneven-expansion-of-universal-jurisdiction>.

¹⁷ Oficiálne prípad Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), Judgment, I.C.J. Reports 2002, p. 3. Ústrednou postavou v tomto prelomovom prípade na Medzinárodnom súdnom dvore (ICJ) bol Abdulaye Yerodia Ndombasi, ktorý pôsobil ako minister zahraničných vecí Konžskej demokratickej republiky od roku 1999 do roku 2000 a ako viceprezident od roku 2003 do decembra 2006. V roku 1998 otvorene vyzýval Konžanov, aby zabíjali členov povstania proti vláde, najmä príslušníkov etnickej skupiny Tutsiov. Belgicko na to reagovalo vydaním medzinárodného zatykača podľa svojho teraz už zrušeného zákona o univerzálnej jurisdikcii, v ktorom Yerodiu obvinilo z podnecovania genocidy. Kongo naopak proti argumentovalo tým, že Yerodia ako minister zahraničných vecí požíva diplomatickú imunitu a Belgicko nad ním nemá jurisdikciu. Prípad bol 14.2.2002 rozhodnutý v prospech Konga, pričom sa v rozhodnutí sústredil výlučne na Yerodiovu diplomatickú imunitu, nakoľko argument jurisdikcie bol počas procesu stiahnutý. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium). *International Court of Justice* [online], 2000 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/case/121/judgments>; OHCHR. ICJ Rejects Belgian Arrest Warrant for Foreign Minister of Democratic Republic of Congo. *OHCHR* [online], 2009 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2009/10/icj-rejects-belgian-arrest-warrant-foreign-minister-democratic-republic>.

definícia univerzálnej jurisdikcie.¹⁸ Taktiež neexistuje akási univerzálna dohoda o vymedzení rozsahu aplikácie univerzálnej jurisdikcie. Väčšina štátov v súčasnosti prijala vnútroštátne právne predpisy týkajúce sa univerzálnej jurisdikcie, ktoré obmedzujú aplikáciu tejto zásady na situácie, keď existuje väzba so štátom, napríklad keď sa podozrivý fyzicky nachádza na území štátu, ktorý vedie trestné stíhanie. Tento prístup sa niekedy označuje ako podmienená univerzálna jurisdikcia, na rozdiel od bezpodmienečného a viac absolútneho prístupu.¹⁹ Práve na princípe podmienenej univerzálnej jurisdikcie sú založené dva v súčasnosti najvýznamnejšie súdne procesy v súvislosti so situáciou v Sýrii: proces Al-Khatib v Koblenzi v Nemecku a proces Dabbagh v Paríži vo Francúzsku. Anwar Raslan a Eyad al-Gharib prišli do Nemecka ako utečenci, zatiaľ čo Mazzen a Patrick Dabbagh boli občanmi Francúzska. Okrem Francúzska²⁰ a Nemecka medzi ďalšie štáty uplatňujúce podmienený (relatívny) model univerzálnej jurisdikcie patria Španielsko,²¹ Spojené kráľovstvo,²² Holandsko²³ alebo Švajčiarsko.²⁴ Na druhej strane absolútny model univerzálnej jurisdikcie uplatňujú štáty ako Slovensko²⁵ alebo Česko.²⁶ Vo vzťahu k niektorým zločinom aj Turecko,²⁷ Severné Macedónsko,²⁸ Salvádor,²⁹ Portoriko,³⁰ Austrália³¹ alebo Nový Zéland.³²

2. Právny základ princípu univerzálnej jurisdikcie a jej úskalia

Čo sa týka legitimacy, univerzálnu jurisdikciu možno zaradiť do dvoch kategórií, a to na univerzálnu jurisdikciu založenú na medzinárodnom obyčajovom práve a univerzálnu jurisdikciu založenú na medzinárodnom zmluvnom práve. Inštitút medzinárodného práva (IDI) vo svojej rezolúcii z roku 2005 pojednávajúcej o univerzálnej jurisdikcii v prípadoch genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov odvodzuje univerzálnu jurisdikciu primárne od

¹⁸ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Dissenting Opinion of Judge ad hoc Van den Wyngaert* [online], 2002, s. 165 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-09-EN.pdf>.

¹⁹ MCGONIGLE LEYH, Using Strategic Litigation and Universal Jurisdiction to Advance Accountability for Serious International Crimes, s. 367.

²⁰ Čl. 113-7 Code pénal (v znení z roku 2024), čl. 689-1, 689-11 Code de procédure pénale (v znení z roku 2024). Dostupné na: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/; https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154/2024-03-13/.

²¹ Zákon Španielska č. 6/1985 o súdnictve, (v znení z roku 2022), čl. 23 ods. 4. Dostupné na: <https://www.boe.es/eli/es/lo/1985/07/01/6/con>.

²² Zákon Spojeného kráľovstva o Medzinárodnom trestnom súde 2001, § 51, § 58, § 67A. Dostupné na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/17/section/51>.

²³ Zákon Holandska o medzinárodných zločinoch 2003, § 1, čl. 2, ods. 1. Dostupné na: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015252/2020-01-01>.

²⁴ Trestný zákon Švajčiarska 1937 (v znení z roku 2024), čl. 264m ods. 1. Dostupné na: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/fr.

²⁵ Bližšie ďalej v texte.

²⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákonník, § 7 ods. 1.

²⁷ Trestný zákon Turecka z roku 2004 (v znení z roku 2016), čl. 13: „(1) Turecké právo sa uplatňuje na nasledujúce trestné činy spáchané v cudzej krajine, či už boli spáchané občanom Turecka alebo cudzincom: a) Trestné činy definované v Kapitole I, Zväzku II (...).“ V tejto kapitole sa nachádza zločin genocídy (čl. 76) a zločiny proti ľudskosti (čl. 77). Dostupné na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLREF\(2016\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLREF(2016)011-e).

²⁸ Trestný zákon Severného Macedónska (v znení z roku 2017), čl. 117. Dostupné na: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/zakoni/criminal_code.pdf.

²⁹ Trestný zákon Salvádoru 1997, čl. 10. Dostupné na: https://cjad.nottingham.ac.uk/documents/implementations/pdf/El_SalvadorCriminal_Code_amend_2016_ES.pdf.

³⁰ Zákon č. 146/2012 Z. z. Portorika (trestný zákon), čl. 3. Dostupné na: <https://bvirtualogp.pr.gov/ogp/Bvirtual/leyesreferencia/PDF/2-ingles/0146-2012.pdf>.

³¹ Trestný zákon Austrálie 1995 (v znení z roku 2024), § 15.4: Rozšírená geografická jurisdikcie – kategórie D, v spojení s § 268.117. Dostupné na: <https://www.legislation.gov.au/C2004A04868/latest/text/2>.

³² Zákon o medzinárodných zločinoch a Medzinárodným trestnom súde Nového Zélandu 2000 (v znení z roku 2021), § 8. Dostupné na: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2000/0026/latest/DLM63091.html>.

obyčajového práva a až následne od medzinárodných zmlúv. Týmto sa IDI priklonil k širšiemu výkladu tohto inštitútu.³³

V kontexte výkonu univerzálnej jurisdikcie však širší výklad naráža na niekoľko problémov. Predovšetkým výkon univerzálnej jurisdikcie je a mal by zostať výnimkou a nie pravidlom. Keďže nemá za cieľ podporovať záujmy žiadneho štátu, ale práve naopak prichádza do úvahy vtedy, keď štátni úradníci konajú v rozpore s *ius cogens*, s veľkou pravdepodobnosťou je možné predpokladať, že sa aj naďalej bude stretávať s nevôľou predmetných štátov a s odporom štátnych úradníkov, proti ktorým sa aplikuje. Ďalšou prekážkou sú osobné imunity, nakoľko úradníci sú počas svojho funkčného obdobia imúnni voči trestnému stíhaniu na súdoch tretích štátov. Táto prekážka však trvá len do skončenia funkčného obdobia a judikatúra v prípadoch ako Pinochet, Bouterse, Hissene Habré, atď. potvrdzuje tézu, že štátni predstavitelia podliehajú univerzálnej jurisdikcii za medzinárodné zločiny spáchané počas ich funkčného obdobia.³⁴

Univerzálna jurisdikcia je tiež zvyčajne prezentovaná ako nástroj, ktorý umožňuje „ktorémukoľvek“ alebo „každému“ štátu kriminalizovať určitý čin. Niektorí právnici však majú za to, že hoci podstata takejto koncepcie je jasná a teoreticky správna, používanie výrazov ako „ktorýkoľvek“ a „každý“ naráža jednu zo základných zásad zmluvného práva *pacta tertiis [nec nocent nec prosunt]* a môže tak naznačovať, že univerzálna jurisdikcia môže byť založená výlučne na medzinárodnom obyčajovom práve.³⁵ IDI vo svojej rezolúcii zaujal jasný postoj: „Univerzálna jurisdikcia je *primárne* založená na obyčajovom práve. Avšak *môže byť tiež* ustanovená na základe mnohostrannej zmluvy vo vzťahoch medzi zmluvnými stranami, najmä na základe ustanovení, ktoré stanovujú, že zmluvný štát, na území ktorého sa údajný páchatel nachádza, túto osobu buď vydá, alebo ju bude súdiť“.³⁶

Samozrejme, že štáty budú aplikovať tento princíp len v prípadoch, keď ho zakotvia vo svojej legislatíve. Toto sa ukazuje ako jeden z dôvodov, prečo sa v súčasnosti uskutočňuje väčšina súdnych procesov tohto typu práve v Európe. Je tomu tak aj v prípade procesov zameraných na zločiny proti ľudskosti páchané štátnymi predstaviteľmi v Sýrii pojednávaných vnútroštátnymi súdmi v Nemecku a vo Francúzsku. V Nemecku procesy riadené univerzálnou jurisdikciou umožňuje Zákonník o trestných činoch proti medzinárodnému právu (*Völkerstrafgesetzbuch*), ktorý bol prijatý v roku 2002.³⁷ Francúzsko sa v tomto prípade riadi zákonom 2010-930 z 9. augusta 2010.³⁸ Týmto zákonom bol do francúzskeho Trestného poriadku (*Code de procédure pénale*) začlenený Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, ktorý umožňuje stíhanie genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov. Ukladá však určité podmienky, ako napríklad nevyhnutnosť fyzickej prítomnosti podozrivého na území Francúzska a schválenie trestného stíhania francúzskym generálnym prokurátorom.

Aplikovanie univerzálnej jurisdikcie prevažne európskymi súdmi však prináša so sebou aj riziko poníženia medzinárodnej trestnej spravodlivosti ako výsostne eurocentrickej.³⁹ Susann Aboueldahab a Fin-Jasper Langmack idú v kritike ešte ďalej a tvrdia, že súčasné procesy

³³ THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL LAW, *Resolution on Universal Criminal Jurisdiction with Regard to the Crime of Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes* [online], 2018, s. 2 [cit. 17.08.2024]. Dostupné na: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2005_kra_03_en.pdf.

³⁴ CASSESE, A. *International Law*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2005, s. 119.

³⁵ Napr. O'KEEFE, R. Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2004, roč. 2, č. 3, s. 746 [cit. 20.08.2024]. DOI: 10.1093/jicj/2.3.735.

³⁶ THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL LAW, *Resolution on Universal Criminal Jurisdiction with Regard to the Crime of Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes*, s. 2.

³⁷ Code of Crimes against International Law (*Völkerstrafgesetzbuch – VStGB*). *Federal Office of Justice* [online], 2002 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vstgb/englisch_vstgb.html.

³⁸ LOI n° 2010-930 du 9 août 2010 portant adaptation du droit pénal à l'institution de la Cour pénale internationale (1). *Légifrance* [online], 2010 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTE XT0000 22681235>.

³⁹ MCGONIGLE LEYH, *Using Strategic Litigation and Universal Jurisdiction to Advance Accountability for Serious International Crimes*, s. 365.

riadené univerzálnou jurisdikciou podporujú neokoloniálne štruktúry v medzinárodnom práve a naratív o konfliktoch — súdy globálneho severu sa prezentujú ako „záchrancovia“, ktorí zachraňujú obeť pred „divochmi“ z globálneho juhu.⁴⁰ V konečnom dôsledku sú teda tieto procesy riadené nie tými, ktorým majú slúžiť, ale zahraničným právnym systémom. Súdna autorita v konaniach podliehajúcich univerzálny jurisdikcii tak pochádza z úplne odlišného zdroja než autorita vo vnútroštátnych trestných konaniach v štátoch, ktorých sa to priamo týka. Ak je občan iného štátu stíhaný za trestný čin, ktorý nemá žiadnu súvislosť s krajinou, kde práve prebieha súdny proces — krajinou, ktorá je fyzicky, kultúrne a jazykovo vzdialená od jeho vlastného štátu — môže aplikácia vnútroštátneho práva pôsobiť obmedzene a nepresvedčivo.⁴¹ Avšak fyzická aj kultúrna vzdialenosť od miesta činu môže byť niekedy pre proces prospešná, dokonca až nutná. Podmienky v postkonfliktných oblastiach sú zriedkakedy vhodné na zabezpečenie spravodlivého súdneho procesu a amnestie, ktoré sú mnohokrát súčasťou procesov spojených so zmierovacou a tranzitívnou spravodlivosťou toto úplne znemožňujú. V takýchto prípadoch je teda univerzálna jurisdikcia a súdny proces v zahraničí žiaducou alternatívou, a čo sa týka Sýrie v súčasnosti aj jedinou.

IV. UNIVERZÁLNA JURISDIKCIA A ZLOČINY PROTI ĽUDSKOSTI V KONTEXTE SÝRSKEHO KONFLIKTU

Ako už bolo spomenuté, univerzálna jurisdikcia má byť aplikovaná iba vo veľmi špecifických a výnimočných prípadoch. Len ťažko môže totiž nahradiť znalosť a vedomosť domácich právnych systémov, či už ide o miestne zvyklosti alebo jazyk zúčastnených strán. Stíhanie zločinov proti ľudskosti spáchaných v Sýrii predstavuje presne takúto špecifickú a výnimočnú situáciu. Jedným z hlavných dôvodov je, že sýrsky súdny systém nemôže byť považovaný za nezávislý. Týka sa to najmä jeho špeciálnych súdov, ktoré nevedia zabezpečiť spravodlivý súdny proces.⁴² Amnesty International už minulosti zaznamenala závažné nedostatky v sýrskom súdnictve ako napríklad nerešpektovanie ochrany práv odsúdených, zneužívanie vojenských súdov na potlačanie nesúhlasu s vládnym režimom a všeobecne využívanie súdnictva ako nástroja výkonnej moci.⁴³ Taktiež je dôležité vziať do úvahy nedostatok ľudských zdrojov v súdnictve v dôsledku dlhodobého pretrvávajúceho konfliktu. Dá sa predpokladať, že tomu tak nejaký čas bude aj napriek nedávnej zmene režimu v Sýrii.⁴⁴

Prvá substitučná alternatíva je zjavne Medzinárodný trestný súd (ICC). Sýria však nie je zmluvnou stranou Rímskeho štatútu, keďže ho neratifikovala. Ďalším zásadným problémom je pretrvávajúce veto Ruska a Číny. Títo dvaja stáli členovia Bezpečnostnej rady OSN už od 22. mája 2014 blokujú pokusy OSN schváliť rezolúciu, ktorá by podľa čl. 13 písm. b) Rímskeho štatútu umožnila postúpiť situáciu v Sýrii ICC.⁴⁵

Druhou možnosťou je zriadenie dočasného tribunálu ako v prípade bývalej Juhoslávie a Rwandy v deväťdesiatych rokoch. Už v roku 2013 existovali rôzne výzvy na zriadenie tohto

⁴⁰ ABOUELDAHAB, S., LANGMACK, F.-J. Universal Jurisdiction Cases in Germany: A Closer Look at the Poster Child of International Criminal Justice. Reflecting on the 50th Anniversary of the Eichmann Trial: Contemporary Impacts. *Minnesota Journal of International Law* [online]. 2022, roč. 31, č. 2, s. 21-22 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/mjgt31&i=337>.

⁴¹ HOVELL, The Authority of Universal Jurisdiction, s. 455.

⁴² INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE CONSORTIUM. *Rule of Law Assessment Report: Syria 2017* [online], 2017, s. 8-9 [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://ilacnet.org/publications/syria-rule-of-law-assessment/>.

⁴³ AMNESTY INTERNATIONAL. Amnesty International Report 2014/15: The State of the World's Human Rights. *Amnesty International* [online], 2015, s. 355-358 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/pol10-0001-2015-en-2/>.

⁴⁴ GRITTEN, D. Where is Bashar al-Assad? *BBC News* [online] [cit. 08.12.2024]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/articles/cqx89reeevgo>.

⁴⁵ UNITED NATIONS. Russia, China Block Security Council Referral of Syria to International Criminal Court. *UN News* [online], 2014 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://news.un.org/en/story/2014/05/468962>.

tribunálu.⁴⁶ Problém s jeho vytvorením je však ten istý ako v prípade jurisdikcie ICC, teda veto Ruska a Číny. Okrem toho zriadiť tribunál priamo v Sýrii alebo v niektorej zo susediacich krajín nie je v súčasnosti realistické kvôli komplikovanej politickej situácii v regióne a s tým súvisiacimi vysokými nákladmi. Zriadenie tribunálu v jednej zo susedných krajín by bolo nesporné lepšou alternatívou, avšak je málo pravdepodobné, že by s tým Turecko alebo Jordánsko v súčasnosti súhlasili. Navyše, nestrannosť tribunálu by nebolo možné s istotou zaručiť, keďže susedné štáty majú v konflikte vlastné politické záujmy.⁴⁷ Už len dlhoročné poskytovanie azylu predstaviteľom sýrskej doterajšej opozície predstavuje značne rizikový faktor. Opäť však, keďže situácia v Sýrii je v čase finalizovania tohoto článku v stave influx, nie je možné s istotou navrhnúť ideálne riešenie.

Ďalšou možnou alternatívou sú Nezávislá medzinárodná vyšetrovacia komisia pre Sýrsku arabskú republiku (COI), ktorá bola založená Radou OSN pre ľudské práva v auguste 2011⁴⁸ a Medzinárodný, nestranný a nezávislý mechanizmus na pomoc pri vyšetrovaní a stíhaní osôb zodpovedných za najzávažnejšie zločiny podľa medzinárodného práva spáchané v Sýrskej arabskej republike od marca 2011 (IIIM) zriadený Valným zhromaždením OSN.⁴⁹ COI a IIIM však nie sú súdmi a teda nemajú súdnu právomoc na priame zapojenie sa do procesu trestného stíhania.⁵⁰ Aplikácia univerzálnej jurisdikcie vnútroštátnymi súdmi iných štátov sa teda v súčasnosti javí ako jediná možnosť. Sú to opäť práve európske súdy, ktoré sa aj v kontexte Sýrie stali akýmsi „ohniskom spravodlivosti.“⁵¹ Tento stav je čiastočne výsledkom politiky Európskej únie, ktorá podporuje vnútroštátne stíhanie medzinárodných trestných činov.⁵²

V. ZLOČINY PROTI ĽUDSKOSTI V KONTEXTE SÝRSKEHO KONFLIKTU POJEDNÁVANÉ V EURÓPE A SEVERNEJ AMERIKE

V súvislosti so sýrskym konfliktom existovala ešte donedávna značná medzera vo vyvodzovaní štátnej zodpovednosti Sýrie za spáchané zločiny. Až pokým sa nezačal proces Al-Khatib v Koblenzi v roku 2020, len osemnásť zo sto vyšetrovaní a prípadov sa zameralo na štát, zvyšné sa týkali terorizmu a extrémistických skupín.⁵³ Doteraz bolo —a stále je—

⁴⁶ BASSIOUNI, M.C., CRANE, D., SCHARF, M.P. *The Chautauqua Blueprint for a Statute for a Syrian Extraordinary Tribunal to Prosecute Atrocity Crimes* [online], 2013 [cit. 24.08.2024]. Dostupné na: <https://securitypolicy.law.syr.edu/wp-content/uploads/2013/09/Chautauqua-Blueprint1.pdf>; KERSTEN, M. Calls for Prosecuting War Crimes in Syria are Growing. Is International Justice Possible? *Washington Post* [online]. 2016 [cit. 24.08.2024]. Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/10/14/calls-for-prosecuting-war-crimes-in-syria-are-rowing-is-international-justice-possible/>; KABAWAT, N., TRAVESÍ, F. *Justice for Syrian Victims Beyond Trials* [online], 2018 [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Briefing-Syria_Documentation-2018.pdf.

⁴⁷ Viď napr. LATTIMER, M., MOJTAHEDI, S., TUCKER, L.A. *A Step towards Justice: Current Accountability Options for Crimes under International Law Committed in Syria* [online], 2015, s. 5,13-14 [cit. 24.08.2024]. Dostupné na: <https://www.refworld.org/reference/annualreport/idmc/2015/en/108193>.

⁴⁸ OHCHR. Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic. *United Nations Human Rights Council* [online] [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/independent-international-commission>.

⁴⁹ UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY. *Resolution Adopted by the General Assembly on 21 December 2016* [online], 2017 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/462/01/pdf/n1646201.pdf>; UNITED NATIONS. The IIIM. *International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Persons Responsible for the Most Serious Crimes under International Law Committed in the Syrian Arab Republic since March 2011* [online] [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://iiim.un.org/>.

⁵⁰ DOUMIT, J. Accountability in a Time of War: Universal Jurisdiction and the Strive for Justice in Syria. *Georgetown Journal of International Law* [online]. 2020, roč. 52, č. 1, s. 267. Dostupné na: <https://www.law.georgetown.edu/international-law-journal/wp-content/uploads/sites/21/2021/03/ACCOUNTABILITY-IN-A-TIME-OF-WARUNIVERSAL-L-JURISDICTION-AND-THE-STRIVE-FOR-JUSTICE-IN-SYRIA.pdf>.

⁵¹ KAMAL, A. Impunity in Syria & Universal Jurisdiction in Europe: Is a Revival of the ‘Global Enforcer’ Approach in Order? *Queen Mary Law Journal* [online]. 2021, roč. 2, 4. 96, s. 98 [cit. 22.08.2024]. DOI: 10.26494/QMLJ3942.

⁵² Napr.: European Parliament resolution of 15 March 2018 on the situation in Syria (2018/2626(RSP)); European Parliament resolution of 4 July 2017 on addressing human rights violations in the context of war crimes, and crimes against humanity, including genocide (2016/2239(INI)).

⁵³ DOUMIT, Accountability in a Time of War: Universal Jurisdiction and the Strive for Justice in Syria, s. 283.

v súvislosti so spáchaním zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov v Sýrii v Európe vedených niekoľko súdnych procesov. Najvýznamnejšími sú spomínaný proces Al-Khatib v Koblenzi a proces Dabbagh, ktorý bol pojednávaný francúzskymi vnútroštátnymi súdmi v Paríži.

1. Uplatnenie univerzálnej jurisdikcie nemeckým vnútroštátnym súdnictvom

Súdny proces známy ako proces Al-Khatib, ktorý sa začal 23. apríla 2020 v Nemecku v meste Koblenz, predstavuje jeden z míľnikov v medzinárodnej trestnej spravodlivosti, a to z niekoľkých dôvodov. Prvým a hlavným dôvodom je, že ide o prvý súdny proces, ktorý je zameraný na zločiny proti ľudskosti páchané s podporou Sýrskej arabskej republiky. Súdny proces bol vedený voči dvom bývalým pracovníkom Sýrskej tajnej služby, Anwarovi Raslanovi a Eyadovi al-Gharibovi, ktorí boli obvinení z trestných činov proti ľudskosti spáchaných vo väznici Al-Khatib v Damasku. Počas výsluchov, na ktoré dohliadali, došlo k mučeniu, znásilneniu a úmrtiam.⁵⁴ Hoci Raslan popieral všetky obvinenia⁵⁵, súd ho uznal vinným zo spáchania obzvlášť závažných zločinov „vraždy, mučenia, ťažkého pozbavenia slobody, znásilnenia a sexuálneho napadnutia“ a bol odsúdený na doživotie.⁵⁶ Al-Gharib bol odsúdený na štyri a pol roka odňatia slobody za spolupáchateľstvo napomáhaním tým, že zatýkal protestujúcich a spolupracoval na ich prevoze do zadržiavacieho centra v Damasku na počiatku občianskeho konfliktu na jeseň v roku 2011.⁵⁷

Druhým dôvodom prečo je tento proces významný z hľadiska precedensu je jeho využitie univerzálnej jurisdikcie, na základe ktorej boli Raslan a al-Gharib odsúdení. Existencia tohoto princípu a jeho ukotvenie v nemeckom právnom systéme, ako aj spolupráca medzi štátnymi a občianskymi aktérmi, umožnili nemeckým orgánom zhromaždiť rozsiahle dôkazy vrátane viac ako 2 800 výpovedí a 300 podrobných správ o podozrivých.⁵⁸ V tomto súdnom procese boli taktiež po prvýkrát použité ako kľúčové dôkazy fotografie z tzv. „Caesarových súborov.“⁵⁹

Okrem iného tento súdny proces taktiež poukazuje na praktické obmedzenia medzinárodných mechanizmov —ako napríklad ICC— ktoré nemajú jurisdikciu nad zločinnými proti ľudskosti spáchanými v Sýrii z dôvodu už spomínaných jurisdikčných a geopolitických prekážok. Preto sa vnútroštátne súdy v niektorých európskych krajinách stali kľúčovými pri dosiahnutí spravodlivosti pre obeť sýrskeho režimu. Tieto súdne procesy sú založené na svedectvách a komplexnej spolupráci pri vyšetrovaní a slúžia nielen ako efektívna demonštrácia spravodlivosti prostredníctvom právnych prostriedkov, ale súčasne plnia aj

⁵⁴ MELONI, C., CRIPPA, M. State-run Torture in Syria: The First Trial Worldwide on International Crimes by the Assad Regime Opens before German Courts. *Criminal Justice Network* [online], 2020 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://criminaljusticenetwork.eu/en/post/state-run-torture-in-syria-the-first-trial-worldwide-on-international-crimes-by-the-assad-regime-opens-before-german-courts>.

⁵⁵ AL JAZEERA. Former Syrian Intelligence Officer Denies Torturing Prisoners. *Al Jazeera* [online], 2020 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2020/5/18/former-syrian-intelligence-officer-denies-torturing-prisoners>

⁵⁶ AL JAZEERA. German Court Sentences Former Syrian Colonel to Life in Prison. *Al Jazeera* [online], 2022 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/13/hold-german-court-sentences-former-syrian-colonel-to-life-in>.

⁵⁷ AL JAZEERA. German Court Convicts Ex-Syrian Agent in Landmark Trial. *Al Jazeera* [online], 2021 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/24/first-verdict-expected-in-germanys-landmark-syria-torture-trial>.

⁵⁸ MELONI, CRIPPA, State-run Torture in Syria [online], 2020 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://criminaljusticenetwork.eu/en/post/state-run-torture-in-syria-the-first-trial-worldwide-on-international-crimes-by-the-assad-regime-opens-before-german-courts>.

⁵⁹ 50 000 obrázkov, ktoré urobil dezertér sýrskej vojenskej polície známy ako „Caesar“, zachytáva telá 6 786 Sýrčanov, ktorí boli v štátnych zadržiavacích centrách vyhľadovaní alebo umučení na smrť. AL JAZEERA, German Court Convicts Ex-Syrian Agent in Landmark Trial [online], 2021 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/24/first-verdict-expected-in-germanys-landmark-syria-torture-trial>.

preventívnu úlohu.⁶⁰ V Al-Khatib procese podalo svedectvá 50 obetí, z ktorých 24 vystupovali súčasne ako spolužalobcovia.⁶¹

Ďalší prípad v súvislosti so Sýriou, v ktorom nemecké vnútroštátne súdnictvo aplikovalo univerzálnu jurisdikciu, sa začal 19. januára 2022 vo Frankfurte. Obžalovaným v tomto prípade je Alaa M., bývalý lekár pôsobiaci v dvoch vojenských nemocniciach v mestách Damask a Homs. Nemecká prokuratúra ho obžalovala z mučenia civilistov pri výkone lekárskeho povolania v nemocniciach a vo väzenskom zariadení prevádzkovanom sýrskou spravodajskou službou v Homse, v časovom rozpätí medzi aprílom 2011 a decembrom 2012. Bolo potvrdené, že niekoľko fotografií z Caesarových súborov bolo práve z tohto zariadenia. Avšak podobne ako v procese v Koblenzi, ani z tohto procesu neexistuje oficiálny arabský preklad; zabezpečený bol len preklad novinových správ a tlmočník pre všetkých nemecky nehovoriacich zainteresovaných.⁶²

2. Uplatnenie univerzálnej jurisdikcie francúzskym súdnictvom

Ďalší významný proces týkajúci sa zločinov proti ľudskosti páchaných sýrskym režimom sa začal v máji 2024 v Paríži. Ide o prvý súdny proces, v ktorom boli obžalovaní vysokopostavení vládni úradníci režimu sýrskeho prezidenta Bašára Asada; Ali Mamlouk, bývalý vedúci Sýrskeho národného bezpečnostného úradu, Jamil Hassan, bývalý riaditeľ tajnej služby vojenského letectva, a Abdel Salam Mahmoud, bývalý vedúci sekcie vyšetrovania tajnej služby vojenského letectva v Damasku. V Paríži boli súdení *in absentia*⁶³ za ich údajnú účasť na úmrtiach dvoch duálnych občanov Sýrie a Francúzska, Mazzena Dabbagha a jeho syna Patricka, ktorí boli zatknutí v Damasku v roku 2013.⁶⁴ Všetci traja boli odsúdení na doživotie za zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny⁶⁵. Proces bol súčasťou snahy odhaliť údajné systematické využívanie mučenia a svojvoľného zadržovania v Sýrii počas občianskej vojny. Významnou súčasťou procesu bolo aj potvrdenie, že žiaden z obvinených nepožíval imunitu. Ako bolo podotknuté súdom Assize,⁶⁶ zločiny proti ľudskosti, ktoré sú považované za najväčšie zločiny, nemôžu byť chránené imunitou, ktorá je poskytnutá medzinárodným právom verejným činiteľom za činy vykonané v rámci ich funkcií.⁶⁷

Okrem vyššie spomínaného procesu francúzsky súd vydal medzinárodný zatykač na sýrskeho prezidenta Bašára Asada za údajnú zodpovednosť za páchanie zločinov proti ľudskosti sýrskym štátom. Zatykač bol vydaný po dlhom vyšetrovaní zameranom najmä na

⁶⁰ MELONI, CRIPPA, State-run Torture in Syria [online], 2020 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://criminaljusticenetwork.eu/en/post/state-run-torture-in-syria-the-first-trial-worldwide-on-international-crimes-by-the-assad-regime-opens-before-german-courts>.

⁶¹ HILL, J. German Court Finds Syrian Colonel Guilty of Crimes Against Humanity. *BBC News* [online] [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-59949924>.

⁶² HUMAN RIGHTS WATCH. Syria: German Trial for Wartime Atrocities Opens. *Human Rights Watch* [online], 2022 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2022/01/19/syria-german-trial-wartime-atrocities-opens>.

⁶³ Hoci súdne procesy *in absentia* nie sú v medzinárodnom práve z princípu zakázané, nie sú preferované z dôvodu, že v rámci nich môže prísť k porušeniu práva obžalovaného na spravodlivý proces. MASSIMINO, I.V. *The ICC and In-Absentia Proceedings: Finding a Response to the Difficulties of Executing Arrest Warrants* [online], 2024 [cit. 26.10.2024]. Dostupné na: <https://esil-sedi.eu/esil-reflection-the-icc-and-in-absentia-proceedings-finding-a-response-to-the-difficulties-of-executing-arrest-warrants/>.

⁶⁴ AL JAZEERA. France Begins First War Crimes Trial of Syrian Officials. *Al Jazeera* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2024/5/21/france-begins-first-war-crimes-trial-of-syrian-officials>.

⁶⁵ WILLISHER, K. French Court Finds Three Syrian Officials Guilty of Crimes Against Humanity. *The Guardian* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/may/24/french-court-finds-three-syrian-officials-guilty-of-crimes-against-humanity>.

⁶⁶ Cour d'assises je hlavný trestný súd vo Francúzsku. Špecializuje sa na prejednávanie najzávažnejších zločinov, a s nimi súvisiacich trestných činov a priestupkov. Tento špecifický súd je zložený z troch sudcov a šiestich porotcov (pri odvolaní deviatich), ktorí sú vyberaní losovaním z volebných zoznamov. V prípadoch, ako je terorizmus alebo obchodovanie s drogami, zloženie súdu pozostáva iba zo sudcov.

⁶⁷ PETIT, F. Syrian Trial: What to Learn from this First Default Judgment. *Justice Info* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.justiceinfo.net/en/132689-syrian-trial-learn-first-default-judgment.html>.

chemické útoky a iné zločiny spáchané na civilistoch v auguste 2013 v Damasku. Slovom Steva Kostasa, vedúceho právnika iniciatívy Open Society Justice Initiative: „Je to prvýkrát, čo bol na úradujúcu hlavu štátu vydaný zatykač v inej krajine za zodpovednosť za vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti. Ide o historický moment — Francúzsko má vďaka tomuto prípadu príležitosť presadiť zásadu, že v prípade najzávažnejších medzinárodných zločinov neexistuje imunita, a to ani na najvyššej úrovni.“⁶⁸ Vydanie tohto zatykača tak predstavuje historický súdny precedens, nakoľko je to prvýkrát, čo vnútroštátny súd uznal, že úradujúca hlava štátu nemá úplnú osobnú imunitu.

3. Uplatnenie univerzálnej jurisdikcie v iných vnútroštátnych jurisdikciách

Opačný prístup k dostupnosti informácií ako malo nemecké súdnictvo zvolil súd v Holandsku v prípade Mustafu A., ktorý bol súdený za údajnú spoluprácu s proassadovskou milíciou Liwa al Quds. Bol obvinený z účasti na zatknutí, zneužívaní a mučení dvoch civilistov v zadržiavacích centrách tajnej služby sýrskeho letectva v roku 2013. V tomto procese holandské autority vynaložili značné úsilie na zabezpečenie simultánneho súdneho prekladu z holandčiny do arabčiny a naopak.⁶⁹ Mustafa A. bol oficiálne odsúdený 22. januára 2024 okresným súdom v Haagu za spoluúčasť na zločinoch proti ľudskosti a vojnových zločinoch mučenia, neľudského zaobchádzania a nezákonného zatýkania v utečeneckom tábore Al Nayrab v Aleppe, čo predstavuje prvé odsúdenie vysokopostaveného člena proassadovskej milície za zločiny proti civilistom.⁷⁰

V apríli 2024 Švédsko začalo súdny proces s bývalým dôstojníkom sýrskej armády v súvislosti s jeho údajnou úlohou pri vojnových zločinoch spáchaných v roku 2012. Brigádny generál Mohammed Hamo bol obžalovaný zo spoluúčasti na mučení a zabíjaní väzňov vo väznici v Damasku. Hamova obhajkyňa uviedla, že jej klient trvá na svojej nevine a tvrdí, že nemôže byť zodpovedný za tieto činy, nakoľko konal „vo vojenskom kontexte a musel plniť rozkazy.“⁷¹ V tomto prípade však súd o dva mesiace neskôr Hama oslobodil spod všetkých bodov obžaloby.⁷²

Vo Švajčiarsku bol vydaný zatykač na strýka Bašára Asada a bývalého sýrskeho viceprezidenta Rifáta Asada. 87-ročný Rifát Asad bude vo Švajčiarsku súdený za vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti, ktoré boli spáchané v osemdesiatych rokoch minulého storočia za vlády jeho staršieho brata Hafeza al-Assada počas masakru v Hama, keď zastával funkciu veliteľa obranných brigád, viceprezidenta Sýrie, ako aj vedúceho operácií v Hama, a ktorými si zaslúžil prezývku „Mäsiar z Hamy“. Súdny proces predstavuje významný krok pri vyvodzovaní zodpovednosti voči vysokopostaveným predstaviteľom, keďže Rifát Assad bude jedným z najvyššie postavených vládnych predstaviteľov, ktorí kedy boli súdení za medzinárodné zločiny na základe univerzálnej jurisdikcie.⁷³

⁶⁸ WILLISHER, K. French Court Issues Arrest Warrant for Bashar al-Assad for Complicity in War Crimes. *The Guardian* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/15/french-court-arrest-warrant-bashar-al-assad-crimes-against-humanity-syria>.

⁶⁹ RIKKELMAN, F., STREIFF, H. Syrian Regime Crimes on Trial in The Netherlands. *Just Security* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.justsecurity.org/90225/syrian-regime-crimes-on-trial-in-the-netherlands/>.

⁷⁰ COMMISSION FOR INTERNATIONAL JUSTICE AND ACCOUNTABILITY. Mustafa A. Convicted by Dutch Court for Crimes Against Humanity and War Crimes. *Commission for International Justice and Accountability* [online], 2024 [cit. 24.10.2024]. Dostupné na: <https://cijaonline.org/news/2024/1/22/mustafa-m-convicted-by-dutch-court-for-crimes-against-humanity-and-war-crimes>.

⁷¹ AL JAZEERA. Sweden Launches War Crimes Trial Against Former Syrian Officer. *Al Jazeera* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/15/trial-begins-against-ex-syrian-general-accused-of-abetting-war-crimes>.

⁷² CIVIL RIGHTS DEFENDERS. Report 10: The Verdict. *Civil Rights Defenders* [online], 2024 [cit. 24.10.2024]. Dostupné na: <https://crd.org/2024/06/27/report-10-the-verdict/>.

⁷³ TRIAL INTERNATIONAL. Former Syrian Vice President Rifaat al-Assad will Stand Trial in Switzerland on Charges of War Crimes and Crimes against Humanity. *TRIAL International* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na:

Úsilie o dosiahnutie spravodlivosti pre obeť sýrskeho režimu však neostalo len v hraniciach Európy. Ďalším významným medzinárodným krokom k vyvodeniu zodpovednosti Sýrie ako štátu bolo podanie žaloby Holandskom a Kanadou na Medzinárodnom súdnom dvore (ICJ) 8. júna 2023, v ktorej obviňujú Sýriu z porušenia Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Na rozdiel od ICC, Sýria môže byť súdená na ICJ, a to práve na základe Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ktorého je zmluvnou stranou. Kľúčové v tomto prípade je, že na rozdiel od vyššie spomínaných procesov nejde o trestné stíhanie jednotlivcov, ale právne vyvodenie zodpovednosti štátu, konkrétne za mučenie a neľudské zaobchádzanie. Je to prvýkrát, čo sa ICJ zaoberá obvineniami Sýrie v súvislosti s mučením. Predstavuje to dôležitý krok v snahe o dosiahnutie medzinárodnej spravodlivosti.⁷⁴ Na základe tejto iniciatívy ICJ 16. novembra 2023 Sýrii nariadil okamžite prijať všetky opatrenia, ktoré sú v jej právomoci, aby zabránila mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, a zabezpečiť, aby sa jej úradníci, ako aj všetky organizácie alebo osoby, ktoré môžu podliehať jej kontrole, riadeniu alebo vplyvu, nedopustili mučenia alebo iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania . . . účinné opatrenia na zabránenie zničeniu a zabezpečenie a uchovanie všetkých dôkazov súvisiacich s obvineniami z činov, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.⁷⁵

Sýria sa však nezúčastnila na vypočutí, ktoré viedlo k tomuto rozhodnutiu, aj keď požiadala o trojmesačný odklad. Namiesto toho Sýria 10. októbra predložila súdu list, v ktorom poprela obvinenia z mučenia napriek dlhoročným dôkazom prezentovaným orgánmi OSN a nezávislými mimovládnyimi organizáciami,⁷⁶ ktoré svedčili o opaku. V súčasnosti ide o jediný súdny proces proti Sýrskej arabskej republike v súvislosti s vojnovými zločinmi a zločinmi proti ľudskosti, ktoré boli spáchané od začiatku konfliktu.

V čase písania tohto článku je s najväčšou pravdepodobnosťou najvyššie postavenou osobou vo väzbe obvinenou zo spáchania zločinov proti ľudskosti v Sýrii Samir Al Sheikh, bývalý guvernér v a riaditeľ väznice Adra. Al Sheikh bol zatknutý v USA 10. júla 2024 na základe tipu z roku 2021 a koordinovaného úsilia sýrskeho aktivistu Omara Alshogreho, sýrskej pohotovostnej jednotky a amerických štátnych orgánov. V žalobe podanej na okresnom súde USA pre centrálny okres Kalifornie je Al Sheikh obvinený z pokusu o naturalizačný podvod v snahe získať občianstvo v USA tým, že nepravdivo poprel to, že prenasledoval osoby pre ich politické presvedčenie a taktiež že sa podieľal na vraždách.⁷⁷ Vzhľadom na to, že súdny proces ešte neprebehol, najvyššie postavenými odsúdenými ostávajú Ali Mamlouk, Jamil Hassan, and Abdel Salam Mahmoud.

4. Právne a praktické výzvy súdnych procesov v súvislosti so Sýriou

Jedným z hlavných dôvodov, prečo je vôbec možné trestne stíhať zločiny spáchané v Sýrii v Európe, sú nadnárodné siete spolupráce na úrovni OSN, štátov a občianskej spoločnosti. V

<https://trialinternational.org/latest-post/former-syrian-vice-president-rifaat-al-assad-will-stand-trial-in-switzerland-on-charges-of-war-crimes-and-crimes-against-humanity/>.

⁷⁴ HUMAN RIGHTS WATCH. Syria: World Court Begins Watershed Torture Case. *Human Rights Watch* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2023/10/09/syria-world-court-begins-watershed-torture-case>.

⁷⁵ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Application of the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Canada and The Netherlands v. Syrian Arab Republic)* [online], 2023, s. 21–22 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/188/188-20231116-ord-01-00-en.pdf>.

⁷⁶ HUMAN RIGHTS WATCH. World Court Rules Against Syria in Torture Case. *Human Rights Watch* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2023/11/16/world-court-rules-against-syria-torture-case>.

⁷⁷ SENNETT, E., OWEIS, K.Y. Inside the Years-Long Fight to Arrest Ex-Governor of Syria's Deir Ezzor. *The National* [online], 2024 [cit. 17.08.2024]. Dostupné na: <https://www.thenationalnews.com/news/us/2024/07/19/inside-the-years-long-fight-to-arrest-ex-governor-of-syrias-deir-ezzor/>.

tomto kontexte zohrávajú aktéri občianskej spoločnosti a najmä skupiny obhajujúce práva obetí kľúčovú úlohu. Prostredníctvom strategickej litigácie usilujú o dosiahnutie rôznych cieľov v boji proti beztrestnosti a podporujú snahy o vyvodenie zodpovednosti za vážne medzinárodné zločiny, ako sú vojnové zločiny, zločiny proti ľudskosti a genocída.⁷⁸ Ako sa ukázalo vo vyššie spomínaných procesoch, významným prospievajúcim faktorom sú aj svedectvá obetí. Napriek tomu, že obe zohrávajú kľúčovú úlohu v procesoch riadených univerzálnou jurisdikciou, súčasný právny rámec je nastavený tak, že záujmy štátu nielenže prevládajú, ale často aj prevažujú nad záujmami obetí medzinárodných trestných činov.⁷⁹ Súd v Koblenzi sa taktiež ukázal ako nedostatočne schopný chrániť obeť a pozostalých pred vonkajšími hrozbami a psychickým utrpením, ktoré vyplývalo z prežívania ich často traumatických zážitkov počas súdneho procesu.⁸⁰

Samotné procesy taktiež nezostali bez kritiky. Konkrétne procesy v Koblenzi a Frankfurte sa vyznačovali viacerými nedostatkami v oblasti prechodnej spravodlivosti, najmä pokiaľ ide o preukázanie pravdy a dostupnosť informácií. Selektívnosť obvinení,⁸¹ spolu s odmietnutím súdu preložiť proces do arabčiny a umožniť zvukové nahrávky, spôsobili podľa niektorých nenapraviteľné a zbytočné škody nielen dotknutým sýrskym komunitám v Nemecku a inde, ale aj budúcemu výskumu a vzdelávaniu,⁸² predovšetkým v obore práva. Hoci neziskové organizácie ako Centrum pre zodpovednosť za spravodlivosť v Sýrii (SJAC) pripravujú správy z týchto procesov aj v arabčine, oficiálne súdne preklady z nemeckých procesov neexistujú. V súvislosti s dostupnosťou informácií sa tiež ako mimoriadne dôležité ukázali jazykové a kultúrne znalosti.⁸³

VI. UNIVERZÁLNA JURISDIKCIA V PODMIENKACH SLOVENSKEHO PRÁVNEHO SYSTÉMU

Univerzálna jurisdikcia, alebo tiež zásada univerzality, je zakotvená v § 5a Trestného zákona.⁸⁴ Trestný zákon upravuje univerzálnu pôsobnosť Trestného zákona, vo vzťahu k taxatívne vymedzeným trestným činom, bez akéhokoľvek obmedzenia. Uvádza: „Podľa tohto zákona sa posudzuje trestnosť [nasleduje výpočet trestných činov, kam spadá trestný čin genocídy, trestný čin neľudskosti, trestný čin vojnového bezprávia a iné] aj vtedy, ak taký trestný čin spáchal mimo územia Slovenskej republiky cudzinec, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt.

Výpočet trestných činov v § 5a Trestného zákona je širší než je výpočet zločinov podľa medzinárodného práva. Slovenská republika tak zakotvuje univerzálnu pôsobnosť Trestného zákona nielenže bez akýchkoľvek podmienok (uplatňuje absolútny model univerzálnej jurisdikcie) – teda kdekoľvek (aj... mimo územia Slovenskej republiky) a kýmkoľvek (aj... cudzinec, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt), ale dokonca ju zakladá aj

⁷⁸ MCGONIGLE LEYH, *Using Strategic Litigation and Universal Jurisdiction to Advance Accountability for Serious International Crimes*, s. 364.

⁷⁹ HOVELL, *The Authority of Universal Jurisdiction*, s. 450.

⁸⁰ ABOUELDAHAB, LANGMACK, *Universal Jurisdiction Cases in Germany*, s. 17.

⁸¹ Napríklad obžaloba pôvodne nestíhala sexuálne napadnutie a znásilnenie ako zločiny proti ľudskosti (podľa § 7 ods. 1 č. 6 CCAIL), ale ako domáce zločiny (podľa § 177 nemeckého trestného zákona v staršom znení, ktoré platilo v čase spáchania zločinov) (Der Generalbundesanwalt Beim Bundesgerichtshof [Federálny generálny prokurátor], citované v Aboueldahab a Langmack 2022, s.23.

⁸² ABOUELDAHAB, LANGMACK, *Universal Jurisdiction Cases in Germany*, s. 2-3.

⁸³ Sudcovia pri určení počtu osôb prepravovaných Al-Gharibom nevedeli, že arabčina má dvojtvar, a preto nesprávne usúdili, že ide o množné číslo, čo znamená najmenej dva autobusy. V skutočnosti by však množné číslo v arabčine znamenalo najmenej tri autobusy. Sýria má tiež svoj vlastný jedinečný dialekt, ktorý by jazykovi experti mali ovládať spolu s modernou štandardnou arabčinou. GILCHRIST, H.R. *No Hiding from Justice: Universal Jurisdiction in Domestic Courts*. *Texas International Law Journal* [online]. 2022, roč. 57, č. 2, s. 228-229 [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2381&context=faculty>.

⁸⁴ Zákon číslo 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

voči trestným činom, kde to medzinárodné právo nepredpokladá. Na druhej strane však niektoré zločiny podľa medzinárodného práva v taxatívnom výpočte chýbajú (§ 424a, § 434).

Pre úplnosť uvádzame, že cudzincom sa v zmysle osobitného zákona rozumie „každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky.“⁸⁵ Pre tento status sa nevyžaduje, aby bol na území Slovenskej republiky prítomný.

V slovenskej doktríne sa § 5a označuje aj ako tzv. ochranný princíp, a to z dôvodu, že má ísť o trestné činy, ktoré sú „namierené proti záujmom Slovenskej republiky,“⁸⁶ resp. že ide o „ochranu dôležitých záujmov štátu.“⁸⁷ S týmto názorom je možné čiastočne súhlasiť, avšak aj polemizovať. Polemizovať s týmto možno najmä z dôvodu, že požiadavka, aby trestný čin ohrozil záujmy Slovenskej republiky (štátu) nie je v ustanovení § 5a Trestného zákona zmienená. Doktrína tiež neobjasňuje, čo sa má rozumieť záujmom Slovenskej republiky, resp. štátu. Záhora dokonca uvádza, že ide o „trestné činy, ktoré ohrozujú jeho existenciu.“⁸⁸ Pri pohľade na výpočet trestných činov môžeme identifikovať viaceré, kde je nejasné, ako ohrozujú existenciu štátu. Ak chápeme záujmami Slovenskej republiky (štátu) aj záujmy medzinárodného spoločenstva, ktorého je Slovenská republika členom, a ktoré tak spoločne s ostatnými zdieľa, tak skutočne trestné činy, ktoré sú zároveň zločinnými podľa medzinárodného práva, ohrozujú alebo narúšajú záujmy a hodnoty štátu, hoci by Slovenská republika nimi nebola priamo dotknutá. Preto sa prikláňame sa k názoru, že „taxatívne stanovené trestné činy budú postihované bez ohľadu na skutočnosť, že sa bezprostredne nedotýkajú záujmov Slovenskej republiky.“⁸⁹

Aj vzhľadom k už vyššie zmienenej diskusii o tom, čo vlastne §5a chráni, ak má byť ustanovenie chápané ako reflexia „ochrannej zásady“ sa nám zdá, že pomenovanie „zásada univerzality“ je bezproblémové pomenovanie, ktoré jasne reflektuje právny účinok §5a Trestného zákona — teda založenie univerzálnej pôsobnosti Trestného zákona voči vymedzeným trestným činom, nech sú spáchané kdekoľvek a kýmkoľvek.

Univerzálnu jurisdikciu je v podmienkach Slovenskej republiky možné aplikovať len voči fyzickým osobám, nakoľko táto zásada nie je zakotvená v zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Od § 5a trestného zákona je potrebné odlišovať subsidiárnu univerzálnu pôsobnosť, ktorá je definovaná v § 6 Trestného zákona. Subsidiárna univerzálna pôsobnosť by bola aplikovaná v prípadné iných trestných činov, než tých, ktoré sú taxatívne vymenované v § 5a, za podmienky, že a) čin je trestný aj podľa zákona účinného na území, kde bol spáchaný, b) páchatel bol zadržaný alebo zatknutý na území Slovenskej republiky a c) nebol vydaný na trestné stíhanie cudziemu štátu.

§5a je tak *lex specialis* vo vzťahu k § 6, ktorý je všeobecným ustanovením, týkajúcim sa ostatných trestných činov. § 6 Trestného zákona by bol aplikovaný v situácii, ak by Slovenská republika zadržala páchatel'a (najmä cudzinca) trestného činu spáchaného na území iného štátu a rozhodla sa ho z rozličných dôvodov nevydať na trestné stíhanie. Napríklad pre prekážku *non-refoulement*.⁹⁰

Rozlišovanie § 5a a § 6 Trestného zákona je v slovenskej doktríne niekedy nejasné. Napríklad Záhora rozlišuje zásadu ochrany a zásadu univerzality, a ako zásadu univerzality

⁸⁵ § 2 ods. 2 zákon číslo 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov. ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon: Veľký komentár*. Bratislava: Eurkódex, 2022, s. 9.

⁸⁶ MADLIÁK, J. a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Banská Bystrica: Belianum, 2015, s. 89.

⁸⁷ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: všeobecná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2021, s. 67. Podobne aj MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 60.

⁸⁸ ZÁHORA, J. In: IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2021, s. 68.

⁸⁹ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon: Veľký komentár*. Bratislava: Eurkódex, 2022, s. 8.

⁹⁰ Pre viac informácií ohľadne princípu non-refoulement viď TIRYAKI, S. Principle of Non-Refoulement and its Limits in the context of Conflicts in Syria and Ukraine. *Balkan Social Science Review* [online]. 2024, roč. 23, č. 23, s. 353–71. Dostupné na: <https://doi.org/10.46763/BSSR242323353t>.

uvádza subsidiárnu univerzálnu pôsobnosť v § 6.⁹¹ S týmto názorom sa nestotožňujeme. Nelogickou implikáciou takéhoto prístupu by bola nemožnosť uložiť trest za trestný čin (napr. genocídy), ak by tento nebol považovaný za trestný v mieste jeho spáchania. Je jednou zo základných zásad medzinárodnej trestnej spravodlivosti, že v prípade zločinov podľa medzinárodného práva je irelevantná otázka ich legality vo svetle vnútroštátneho práva. Už Norimberský tribunál uviedol, že zločiny podľa medzinárodného práva sú často páchané práve predstaviteľmi štátu a ich konanie je považované podľa ich práva za beztrestné, teda dovolené, či dokonca prikázané. Páchatelia zločinov podľa medzinárodného práva sa nemôžu obhajovať znením vnútroštátneho práva. To bolo premietnuté aj do Norimberských zásad z roku 1950, ktoré je možné považovať za uholný kameň medzinárodného trestného práva.⁹²

Napokon od zásady univerzality je potrebné odlišovať aj § 7 Trestného zákona, ktorý upravuje pôsobnosť podľa medzinárodných zmlúv, hoci, ako sme uviedli, univerzálna jurisdikcia „je *primárne* založená na obyčajovom práve. Avšak *môže byť tiež* ustanovená na základe mnohostrannej zmluvy vo vzťahoch medzi zmluvnými stranami...“⁹³ Teda niektoré medzinárodné zmluvy môžu simultánne zakladať povinnosť trestať konanie, na ktorého sa vzťahuje zásada univerzality už podľa medzinárodného obyčajového práva.

Len na okraj uvádzame, že negatívnu pôsobnosť podľa medzinárodných zmlúv doktrína vysvetľuje s poukazom na medzinárodné zmluvy o imunitách,⁹⁴ ktoré ale majú procesný charakter, a preto ich reflexia v hmotnoprávnom predpise je nevhodná.

VII. ZÁVER

Súdne procesy pojednávajúce zločiny proti ľudskosti na základe vnútroštátneho práva najmä európskych štátov sú založené na aplikovaní princípu univerzálnej jurisdikcie. Tento princíp medzinárodnej spravodlivosti aplikujú najmä ak domáce a medzinárodné mechanizmy zlyhajú, a to primárne z troch hlavných dôvodov.

Prvým je nedostatočná schopnosť medzinárodných mechanizmov konať v konkrétnom prípade. Keďže Sýria nie je zmluvnou stranou ICC, tento nemá nad zločinnými spáchanými predstaviteľmi sýrskeho režimu jurisdikciu. Tvrdošijné veto dvoch stálych členov Bezpečnostnej rady OSN — Ruska a Číny — má za následok, že Bezpečnostná rada OSN nebola doposiaľ schopná zabezpečiť medzinárodné vyšetrovanie týchto zločinov. Ad-hoc tribunál nebol zriadený z toho istého dôvodu, kým napríklad súdne právomoci COI a IIM sú tiež značne oklieštené.

Druhým dôvodom je zaručenie spravodlivosti. Európske štáty, a to predovšetkým krajiny EÚ, chcú zabrániť tomu, aby páchatelia závažných zločinov zostali nepotrestaní, bez ohľadu na to, akú politicky významnú funkciu vykonávajú. Preto využívajú univerzálnu jurisdikciu na stíhanie týchto zločinov na svojom území, aj keď ani s jednou zo strán vo väčšine prípadov nemajú priame spojenie. Tento prístup môže byť taktiež chápaný ako snaha o zabezpečenie dodržiavania univerzálnosti ľudských práv a ľudskej dôstojnosti všeobecne aj mimo hraníc Európskej únie.

Z toho vyplýva ďalší dôvod, ktorým je morálna zodpovednosť. Európske krajiny vnímajú povinnosť prispieť k medzinárodnej spravodlivosti a bojovať proti beztrestnosti, najmä keď iné

⁹¹ ZÁHORA, J. In: IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2021, s. 67-68.

⁹² Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, 1950 In: Yearbook of the International Law Commission, 1950, vol. II, ods. 97. Dostupné na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_1_1950.pdf.

⁹³ THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL LAW, Resolution on Universal Criminal Jurisdiction with Regard to the Crime of Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes, s. 2.

⁹⁴ KLÁTIK, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 65-66. IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2021, s. 69-70. STRÉMY, T. a kol.: *Trestný zákon: komentár, zväzok I*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 23.

možnosti zlyhajú. Tu však potenciálne hrozí riziko vyššie spomínaného problému eurocentrizmu a mentality spasiteľa.

Okrem už uvedeného spomínané súdne procesy zvyšujú povedomie o celkovej situácii v Sýrii od počiatku občianskej vojny a o tom, čo obeť systému prežili. Toto, hoci len nepriamo, môže taktiež prispieť ku kvalite informovanej diskusie týkajúcej sa migrácie z Blízkeho východu.

Ako sme ukázali aj v tomto článku, neexistuje žiadna legislatívna prekážka pre ktorú by sa Slovenská republika nemohla zapojiť do klubu štátov, ktoré sa aktívne podieľajú nielen na štruktúrnom vyšetovaní, napríklad v rámci spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT), ale vedú aj trestné konania voči konkrétnym osobám, či už v kontexte konfliktu v Sýrii, na Ukrajine alebo inde. Univerzálna jurisdikcia je v podmienkach Slovenskej republiky zakotvená v § 5a Trestného zákona. Zákonodarcia zvolil tzv. absolútny model univerzálnej jurisdikcie v zmysle ktorého sú podľa slovenského trestného zákona posudzujú vybrané trestné činy, kam spadá aj väčšina zločinov podľa medzinárodného práva, aj vtedy, ak taký trestný čin spáchal mimo územia Slovenskej republiky cudzinec, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt. Zákon tak nekladie žiadne podmienky, a teda umožňuje (v zmysle zásady legality prikazuje) stíhať trestné činy spáchané v zahraničí bez ohľadu na štátnu príslušnosť páchatel'a alebo obeť a na miesto spáchania trestného činu.

Avšak hoci na jednej strane z nedávnej praxe najmä európskeho vnútroštátneho súdnictva môžeme vypožorovať určitý trend vo vývoji medzinárodného trestného práva pri aplikácii univerzálnej jurisdikcie pri stíhaní obzvlášť závažných zločinov proti ľudskosti, nedávne otepľovanie vzťahov so sýrskym režimom nemôže zostať bez povšimnutia. A ide nielen o regionálnych aktérov, ktorí mali za to, že bolo potrebné prehodnotiť rétoriku a vzťahy so sýrskym režimom. Je to práve migrácia, spôsobená do značnej miery občianskou vojnou v Sýrii a zločini proti ľudskosti s ňou súvisiacimi, ktorá viedla niektoré z krajín Európskej únie k tomu, aby pod vedením Talianska znásobili snahu o normalizáciu vzťahov s Bašarom Asadom. Diplomatiek vzťahy medzi EÚ a Sýriou, ktoré boli prerušené v roku 2011, mali byť na základe tejto novej iniciatívy revidované a znovu obnovené a to najmä z dôvodu zabezpečenia návratu utečencov.⁹⁵

Z bližšieho pozorovania politicko-diplomatického správania aktérov na Blízkom východe je taktiež možné vyvodit' existenciu nedávneho konsenzu ohľadom opätovného prijatia Sýrie do medzinárodného systému. Hoci to bolo to práve hrubé porušovanie ľudských práv a zločiny proti ľudskosti, ktoré viedli Ligu arabských štátov k tomu, aby 16. novembra 2011 suspendovala členstvo Sýrie v tejto medzinárodnej organizácii, toto členstvo bolo bez akejkoľvek referencie týkajúcej sa nápravy v oblasti ľudských práv 7. mája 2023 obnovené.⁹⁶ V dôsledku dramatických zmien, ktorými prechádza Sýrska republika v čase odovzdania manuskriptu je však možné predpokladať, že dôjde opätovnému diplomatickému prehodnocovaniu.⁹⁷ Taktiež je pravdepodobné, že koniec 61 ročnej diktatúry Ba'athistického režimu vyústí do nespočetného množstva žalôb podobných tým, ktoré uvádzame v tomto článku.

⁹⁵ VINCOUR, N., MOENS, B. The EU Wants to Deport Migrants. It Needs the Help of Syria's Assad. *POLITICO* [online], 2024 [cit. 29.10.2024]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/eu-migration-deportation-syria-bashar-assad-refugees-italy-giorgia-meloni-far-right-anti-immigrant-parties/>.

⁹⁶ LEWIS, A., SAFTY, S.E. Arab League Readmits Syria as Relations with Assad Normalise. *Reuters* [online], 2023 [cit. 04.04.2024]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/world/middle-east/arab-league-set-readmit-syria-relations-with-assad-normalise-2023-05-07/>.

⁹⁷ KEDDIE, P., MOHAMED, E. Al-Assad in Moscow, granted asylum: Russian state media. *Al Jazeera* [online] [cit. 08.12.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2024/12/8/syria-war-live-news-opposition-groups-say-al-assad-rule-is-over>.

Je zřejmé, že bez mezinárodní spolupráce mezi státy navzájem jako aj mezi státy a občianskou spoločnosťou, univerzálna jurisdikcia je len ťažko aplikovateľná. Súčasný trend poukazuje na to, že vnútroštátne súdy majú čím ďalej tým väčší záujem na tom, aby napomáhali nastoliť spravodlivosť tam, kde ostatné mechanizmy zlyhali. Avšak bez politickej a diplomatickej podpory bude akákoľvek snaha zo strany súdnej moci neudržateľná, zostane len morálnym víťazstvom v súdnej sieni bez ďalších praktických implikácií a štátne záujmy budú mať aj naďalej prednosť pred ľudskými právami jednotlivcov.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

univerzálna jurisdikcia, Sýria, zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny, súdne procesy

KEY WORDS

universal jurisdiction, Syria, crimes against humanity, war crimes, trials

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. ABOUELDAHAB, S., LANGMACK, F. Universal Jurisdiction Cases in Germany: A Closer Look at the Poster Child of International Criminal Justice Reflecting on the 50th Anniversary of the Eichmann Trial: Contemporary Impacts. *Minnesota Journal of International Law* [online]. 2022, roč. 31, č. 2, s. 1-34 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/mjgt31&i=337>.
2. AHDAB, D. The Rebirth of Universal Jurisdiction: How the Syrian Conflict Has Led to the Expansion of the Use of Universal Jurisdiction. *Columbia Journal of Transnational Law* [online]. 2023, roč. The Bulletin 61, s. 85-123 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.jtl.columbia.edu/bulletin-notes/the-rebirth-of-universal-jurisdiction-how-the-syrian-conflict-has-led-to-the-expansion-of-the-use-of-universal-jurisdiction>.
3. AKGÜN, M., TIRYAKI, S. eds. *Future of Syria* [online]. European Institute of the Mediterranean, 2017. EuroMeSCo Joint Policy Study 7. Dostupné na: <https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2017/09/201704-EuroMeSCo-Joint-Policy-Study-7.pdf>.
4. AL JAZEERA. Former Syrian Intelligence Officer Denies Torturing Prisoners. *Al Jazeera* [online], 2020 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2020/5/18/former-syrian-intelligence-officer-denies-torturing-prisoners>.
5. AL JAZEERA. German Court Convicts Ex-Syrian Agent in Landmark Trial. *Al Jazeera* [online], 2021 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/24/first-verdict-expected-in-germanys-landmark-syria-torture-trial>.
6. AL JAZEERA. German Court Sentences Former Syrian Colonel to Life in Prison. *Al Jazeera* [online], 2022 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/13/hold-german-court-sentences-former-syrian-colonel-to-life-in>.
7. AL JAZEERA. France Begins First War Crimes Trial of Syrian Officials. *Al Jazeera* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2024/5/21/france-begins-first-war-crimes-trial-of-syrian-officials>.
8. AL JAZEERA. Sweden Launches War Crimes Trial Against Former Syrian Officer. *Al Jazeera* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na:

- <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/15/trial-begins-against-ex-syrian-general-accused-of-abetting-war-crimes>.
9. AMNESTY INTERNATIONAL. Amnesty International Report 2014/15: The State of the World's Human Rights. *Amnesty International* [online], 2015 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/po110-0001-2015-en-2/>.
 10. BASSIOUNI, M., CRANE, D., SCHARF, M. *The Chautauqua Blueprint for a Statute for a Syrian Extraordinary Tribunal to Prosecute Atrocity Crimes* [online], 2013 [cit. 24.08.2024]. Dostupné na: <https://securitypolicy.syr.edu/wp-content/uploads/2013/09/Chautauqua-Blueprint1.pdf>.
 11. BLACK, S. Universal Jurisdiction and Syria: A Treaty Based Expansion of Universal Jurisdiction as a Solution to Impunity. *International Trade and Business Law Review* [online]. 2018, roč. 21, s. 177-204 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/itbla21&i=181>.
 12. CASSESE, A. *International Law*. 2. ed. vyd. Oxford: Oxford Univ. Press, 2005.
 13. CIVIL RIGHTS DEFENDERS. Report 10: The Verdict. *Civil Rights Defenders* [online], 2024 [cit. 24.10.2024]. Dostupné na: <https://crd.org/2024/06/27/report-10-the-verdict/>.
 14. ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon: Velký komentár*. Bratislava: Eurokódex, 2022.
 15. COMMISSION FOR INTERNATIONAL JUSTICE AND ACCOUNTABILITY. Mustafa A. Convicted by Dutch Court for Crimes Against Humanity and War Crimes. *Commission for International Justice and Accountability* [online], 2024 [cit. 24.10.2024]. Dostupné na: <https://cijaonline.org/news/2024/1/22/mustafa-m-convicted-by-dutch-court-for-crimes-against-humanity-and-war-crimes>.
 16. DOUMIT, J. Accountability in a Time of War: Universal Jurisdiction and the Strive for Justice in Syria. *Georgetown Journal of International Law* [online]. 2020, roč. 52, č. 1, s. 263-288. Dostupné na: <https://www.law.georgetown.edu/international-law-journal/wp-content/uploads/sites/21/2021/03/ACCOUNTABILITY-IN-A-TIME-OF-WAR-UNIVERSAL-JURISDICTION-AND-THE-STRIVE-FOR-JUSTICE-IN-SYRIA.pdf>.
 17. GILCHRIST, Heidi R. No Hiding from Justice: Universal Jurisdiction in Domestic Courts. *Texas International Law Journal* [online]. 2022, roč. 57, č. 2, s. 215-238 [cit. 22.08.2024]. ISSN 01637479. Dostupné na: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2381&context=faculty>.
 18. HILL, Jenny. German Court Finds Syrian Colonel Guilty of Crimes Against Humanity. *BBC News* [online], 2022 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-59949924>.
 19. HOVELL, Devika. The Authority of Universal Jurisdiction. *European Journal of International Law* [online]. 2018, roč. 29, č. 2, s. 427-456 [cit. 20.08.2024]. DOI: 10.1093/ejil/chy037.
 20. HUMAN RIGHTS WATCH. Syria: German Trial for Wartime Atrocities Opens. *Human Rights Watch* [online], 2022 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2022/01/19/syria-german-trial-wartime-atrocities-opens>.
 21. HUMAN RIGHTS WATCH. Syria: World Court Begins Watershed Torture Case. *Human Rights Watch* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2023/10/09/syria-world-court-begins-watershed-torture-case>.
 22. HUMAN RIGHTS WATCH. World Court Rules Against Syria in Torture Case. *Human Rights Watch* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2023/11/16/world-court-rules-against-syria-torture-case>.

23. INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. Rule 158. Prosecution of War Crimes. *International Humanitarian Law Databases* [online] [cit. 14.09.2024]. Dostupné na: <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule158>.
24. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Application of the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Canada and The Netherlands v. Syrian Arab Republic)* [online], 2023 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/188/188-20231116-ord-01-00-en.pdf>.
25. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium). *International Court of Justice* [online], 2000 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/case/121/judgments>.
26. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Dissenting Opinion of Judge ad hoc Van den Wyngaert* [online], 2002 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-09-EN.pdf>.
27. INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE CONSORTIUM. *Rule of Law Assessment Report: Syria 2017* [online], 2017 [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://ilacnet.org/publications/syria-rule-of-law-assessment/>.
28. IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2021.
29. KABAWAT, N., TRAVESÍ, F. *Justice for Syrian Victims Beyond Trials* [online], 2018 [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Briefing-Syria_Documentation-2018.pdf
30. KALECK, W., KROKER, P. Syrian Torture Investigations in Germany and Beyond: Breathing New Life into Universal Jurisdiction in Europe? *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2018, roč. 16, č. 1, s. 165-191 [cit. 24.09.2024]. DOI: 10.1093/jicj/mqy014.
31. KAMAL, A. Impunity in Syria & Universal Jurisdiction in Europe: Is a Revival of the 'Global Enforcer' Approach in Order? *Queen Mary Law Journal* [online]. 2021, roč. 2, č. 96, s. 96-120 [cit. 22.08.2024]. DOI: 10.26494/QMLJ3942.
32. KERSTEN, M. Calls for Prosecuting War Crimes in Syria are Growing. Is International Justice Possible? *Washington Post* [online]. 2016 [cit. 24.08.2024]. Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/10/14/calls-for-prosecuting-war-crimes-in-syria-are-growing-is-international-justice-possible/>.
33. LANGER, M, EASON, M. The Quiet Expansion of Universal Jurisdiction. *European Journal of International Law* [online]. 2019, roč. 30, č. 3, s. 779-817 [cit. 15.08.2024]. DOI: 10.1093/ejil/chz050.
34. LATTIMER, M., MOJTAHEDI, S., TUCKER, L. *A Step towards Justice: Current Accountability Options for Crimes under International Law Committed in Syria* [online], 2015 [cit. 24.08.2024]. Dostupné na: <https://www.refworld.org/reference/annualreport/idmc/2015/en/108193>.
35. LEWIS, A., SAFTY, S. Arab League Readmits Syria as Relations with Assad Normalise. *Reuters* [online], 2023 [cit. 04.04.2024]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/world/middle-east/arab-league-set-readmit-syria-relations-with-assad-normalise-2023-05-07/>.
36. MADLIAK, Jozef a kol.: *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Banská Bystrica: Belianum, 2015.
37. MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2013.
38. MALANCZUK, P. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. 7. rev. vyd. London, New York: Routledge, 1997.

39. MASSIMINO, I. *The ICC and In-Absentia Proceedings: Finding a Response to the Difficulties of Executing Arrest Warrants* [online], 2024 [cit. 26.10.2024]. Dostupné na: <https://esil-sedi.eu/esil-reflection-the-icc-and-in-absentia-proceedings-finding-a-response-to-the-difficulties-of-executing-arrest-warrants/>.
40. MCGONIGLE LEYH, B. Using Strategic Litigation and Universal Jurisdiction to Advance Accountability for Serious International Crimes. *International Journal of Transitional Justice* [online]. 2022, roč. 16, č. 3, s. 363-379 [cit. 13.08.2024]. DOI:10.1093/ijtj/ijac020.
41. MELONI, CH., CRIPPA, M. State-run Torture in Syria: The First Trial Worldwide on International Crimes by the Assad Regime Opens before German Courts. *Criminal Justice Network* [online], 2020 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://criminaljusticenetwork.eu/en/post/state-run-torture-in-syria-the-first-trial-worldwide-on-international-crimes-by-the-assad-regime-opens-before-german-courts>.
42. OHCHR. ICJ Rejects Belgian Arrest Warrant for Foreign Minister of Democratic Republic of Congo. *OHCHR* [online], 2009 [cit. 20.08.2024]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2009/10/icj-rejects-belgian-arrest-warrant-foreign-minister-democratic-republic>.
43. OHCHR. Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic. In: *United Nations Human Rights Council* [online] [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/independent-international-commission>.
44. O'KEEFE, R. Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2004, roč. 2, č. 3, s. 735-760 [cit. 20.08.2024]. DOI: 10.1093/jicj/2.3.735.
45. PETIT, F. Syrian Trial: What to Learn from this First Default Judgment. *Justice Info* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.justiceinfo.net/en/132689-syrian-trial-learn-first-default-judgment.html>.
46. RIKKELMAN, F., STREIFF, H. Syrian Regime Crimes on Trial in The Netherlands. *Just Security* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.justsecurity.org/90225/syrian-regime-crimes-on-trial-in-the-netherlands/>.
47. SENNETT, E., OWEIS, K. Inside the Years-Long Fight to Arrest Ex-Governor of Syria's Deir Ezzor. *The National* [online], 2024 [cit. 17.08.2024]. Dostupné na: <https://www.thenationalnews.com/news/us/2024/07/19/inside-the-years-long-fight-to-arrest-ex-governor-of-syrias-deir-ezzor/>.
48. THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL LAW. *Resolution on Universal Criminal Jurisdiction with Regard to the Crime of Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes* [online], 2005 [cit. 17.08.2024]. Dostupné na: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2005_kra_03_en.pdf.
49. THE INTERNATIONAL FEDERATION FOR HUMAN RIGHTS. UJAR 2024: An Uneven Expansion of Universal Jurisdiction. *International Federation for Human Rights* [online], 2024 [cit. 15.08.2024]. Dostupné na: <https://www.fidh.org/en/issues/international-justice/universal-jurisdiction/ujar-2024-an-uneven-expansion-of-universal-jurisdiction>.
50. TRIAL INTERNATIONAL. Former Syrian Vice President Rifaat al-Assad will Stand Trial in Switzerland on Charges of War Crimes and Crimes against Humanity. *TRIAL International* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://trialinternational.org/latest-post/former-syrian-vice-president-rifaat-al-assad-will-stand-trial-in-switzerland-on-charges-of-war-crimes-and-crimes-against-humanity/>.

51. TIRYAKI, S.. Principle of Non-Refoulment and its Limits in the context of Conflicts in Syria and Ukraine. *Balkan Social Science Review* [online]. 2024, roč. 23, č. 23, s. 353–71. Dostupné na: <https://doi.org/10.46763/BSSR242323353t>.
52. UNITED NATIONS. Russia, China Block Security Council Referral of Syria to International Criminal Court. *UN News* [online], 2014 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://news.un.org/en/story/2014/05/468962>
53. UNITED NATIONS. The IIIM. *International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Persons Responsible for the Most Serious Crimes under International Law Committed in the Syrian Arab Republic since March 2011* [online] [cit. 22.08.2024]. Dostupné na: <https://iiim.un.org/>.
54. UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY. *Resolution Adopted by the General Assembly on 21 December 2016* [online], 2017 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/462/01/pdf/n1646201.pdf>.
55. VINCOUR, N., MOENS, B. The EU Wants to Deport Migrants. It Needs the Help of Syria's Assad. *POLITICO* [online], 2024 [cit. 29.10.2024]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/eu-migration-deportation-syria-bashar-assad-refugees-italy-giorgia-meloni-far-right-anti-immigrant-parties/>.
56. WILLSSHER, K. French Court Finds Three Syrian Officials Guilty of Crimes Against Humanity. *The Guardian* [online], 2024 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/may/24/french-court-finds-three-syrian-officials-guilty-of-crimes-against-humanity>.
57. WILLSSHER, K. French Court Issues Arrest Warrant for Bashar al-Assad for Complicity in War Crimes. *The Guardian* [online], 2023 [cit. 27.07.2024]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/15/french-court-arrest-warrant-bashar-al-assad-crimes-against-humanity-syria>.
58. 30/1947 Zb. - Vyhláška o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku. *SlovLex* [online], 1947 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1947/30/>.
59. 65/1954 Zb. - Vyhláška o Ženevských dohovorech zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny. *SlovLex* [online], 1954 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1954/65/19541231>.
60. 621/2003 Z.z. - Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Dohovoru Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu. In: *SlovLex* [online], 2003 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/621/>.
61. Code of Crimes against International Law (Völkerstrafgesetzbuch – VStGB). *Federal Office of Justice* [online], 2002 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vstgb/englisch_vstgb.html.
62. LOI n° 2010-930 du 9 août 2010 portant adaptation du droit pénal à l'institution de la Cour pénale internationale (1). *Légifrance* [online], 2010 [cit. 22.10.2024]. Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000022681235>

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTOROV**JUDr. Sylvia Tiryaki, PhD.**ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8709-7269>

Odborný asistent

Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií (BISLA)

Grösslingová 53, 811 09 Bratislava

Telefónne číslo: +421 910 102 762

E-mail: tiryaki@bisla.sk**JUDr. Lukáš Mareček, PhD.**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7212-676X>

Odborný asistent

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

Šafárikovo nám. č. 6, P.O.BOX 313, 810 00 Bratislava

Telefónne číslo: +421 2 9012 2013

E-mail: lukas.marecek@flaw.uniba.sk